

Yazının Fotografik İfade Biçimi Olarak Işık Kaligrafisi

Doç. Özden Pektaş Turgut

Makale Geliş Tarihi: 17.03.2019
Yayına Kabul Tarihi: 16.05.2019

Özet

İnsanoğlu ilk çağlarda duyu, düşünce ve bilgi alışverişinde bulunmak için resim, biçim, şekillerden yararlanmış, yazının keşfiyle iletişim sürecinde yepyeni bir döneme adım atılmıştır. Kaligrafinin gelişimi ise temellerini oluşturan yazının evrimsel süreciyle doğrudan ilgilidir. Güzel yazı sanatı olarak tanımlanan Kaligrafi, harflerin estetik kaygılarla sanatçının görsel yorumu doğrultusunda düzenlenmesidir. Yazının işlevselliğinden farklı olarak, içerdiği estetik değerler ve sanatçının üslubuna bağlı olarak değişen biçimsel yapısı Kaligrafiye sanatsal bir duruş sağlamaktadır. Milletlerin din, dil, kültürlerine bağlı kaligrafik üslup çeşitlilikleri ise onların sanatsal tavrına da yansımaktadır. Asya ve Arap milletlerine özgü kaligrafi, sanatçının kişiliğini ortaya koyabildiği bir yapıya sahipken, Batı Kaligrafisinde tasarlanmış bir kompozisyonun öğelerinin tipografik ölçütler çerçevesinde okunur biçimde sunumu ilkesi önceliklidir. Kaligrafik tasarımlarda sanatçının özgün anlatım biçimi, şüphesiz eserin niteliğine de katkı sağlamaktadır. Sanatçıların fikirlerini görselleştirmede daha etkili yollar arayışı, kaligrafinin de farklı sanat disiplinleri ile bir arada yeni yorumlanışlarına olanak vermiştir. 1900'lerden bu yana fotoğrafçılıkta kullanılan ışıkla yazı veya ışıkla boyama tekniği, kaligrafinin bu anlamdaki etkili birlikteliklerindedir. Bu araştırma, ışıkla boyama tekniği ve kaligrafinin dinamik birlikteliğinden doğan "ışık kaligrafisi" ve uygulamaları üzerine şekillenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kaligrafi, Tipografi, Işıkla Boyama, Işık Kaligrafisi, Grafik Tasarım.

LIGHT CALLIGRAPHY AS PHOTOGRAPHIC EXPRESSION OF TYPE

Abstract

Human beings benefited from drawings, forms and shapes to exchange feelings, thoughts and information in the early stages and a new era was taken in the progression of communicating within the discovery of writing. The development of calligraphy is directly related to the evolutionary process of the writing. Calligraphy, which is defined as an art of fine handwriting, is the arrangement of letters with aesthetic concerns by the visual interpretation of the artist. Unlike the functionality, the aesthetic values and changeable structures of writing provide calligraphy with an artistic stance depending on the style of the artist. The diversity of calligraphic styles up to religion, language and culture of the nations is reflected in their artistic attitude. While the calligraphy that is unique to Asian and Arabic nations has a structure where the artist is able to reveal his personality and often focus on intuition, the principle of presenting elements of a composition designed in Western Calligraphy within the framework of typographic criteria takes precedence. In calligraphic designs, the artist's original narrative style undoubtedly contributes to the quality of the work. The search for more effective ways of visualizing artists' ideas has allowed the interpretation of calligraphy together with different art disciplines. In this sense, the technique of light-painting/light drawing is one of the effective collaborations of photography and calligraphy since the 1900s. This research is based on the examination of technique and implementations on light calligraphy which is a dynamic combination of light painting & calligraphy.

Keywords: Calligraphy, Typography, Light Painting, Light Calligraphy, Graphic Design.

Yazı'nın Gelişimi ve Tipografi

İlk insanların iletişim biçiminin sesli olduğu varsayıldığında, konuşulan ve duyulan mesajın anında kaybolarak geçici olması, sözlü dilin önemli kısıtlamalarındandır. Tarih boyunca gerçekleşen hikayelerin nesilden nesile aktarımı doğrudan sözle mümkün olamamış, fikirleri ve olayları kaydetmeye yönelik bilinen en erken girişimler yaklaşık olarak M.Ö. 15.000'li yıllarda mağara duvarlarına yapılan çizimler ile gerçekleşmiştir. İlk çağlarda duvara çizilen resimlerin, zaman içerisinde detaylarından arındırılarak şekillere dönüşmesi, sonrasında ise çıkan seslerin işaretler aracılığıyla sembolize edilmesi ile tarih boyunca iletişim süreci önemli aşamalardan geçmiştir.

M.Ö. 3000'le 2500 yılları arasında, Sümer yazı sistemine giderek daha fazla işaret eklendi ve zamanla yazı bizim bugün çivi yazısı adını verdiğimiz şeye dönüştü. M.Ö. 2500'de çivi yazısını krallar emirler yayınlamak, rahipler kehanetlerde bulunmak, sıradan insanlar da kişisel mektuplar yazmak için kullanıyordu. Aşağı yukarı aynı tarihte Mısırlılar hiyeroglif olarak bilinen başka bir tam yazı sistemi geliştirdiler. Diğer tam yazı sistemleri de MÖ 1200 civarında Çin'de ve MÖ 1000-500 yılları arasında Orta Amerika'da geliştirildi (Harari, 2015: 220).

Tasarımcı Adrian Frutiger, yazıyı "bilgi depolama aracı" olarak tanımlarken, söylenmiş olanı sonraki kullanımlar için saklamasının yanı sıra, işitileni de okunur kılmak için biçimsel bir araç olduğunu belirtmektedir (Frutiger, 2002: 208). Erken dönemlerde iletişim aracı olarak rol alan resim yazı ve kavram yazı'nın anlaşılmasının zorluğu ise tarihte okur - yazar kişilere verilen önemi arttırmıştır. Çözümleme için teknik bilgi dışında güçlü felsefi bakış açısı ve kültürel birikim gerektiren bu sembolik ifade biçimi, özellikle Mısır uygarlığındaki katiplere verilen değeri, toplumsal saygınlıklarını ve ülke yönetimindeki etkilerini açıklamaktadır. Zaman içerisinde sembollerden işaretlere dönüşen yazı ile iletişim biçimi kolaylaşarak, yaygınlaşmıştır. Harflerin tekrar eden dizinleriyle sözcükleri, sözcüklerin de tümceleri oluşturduğu yazının oluşumu ile iletişimde yepyeni bir dönem başlamıştır. "Duygu ve düşüncelerin, başkalarına aktarılacak üzere, herhangi bir madde üzerine, çizilerek, kazınarak oluşturduğu, şekil ve işaretlerin tamamı" (Uslay, 1989: 5) şeklinde tanımlanan yazının hikayesi, uzun, yavaş ve karmaşık bir tarihtir. Özetle yazı, bilginin zaman karşı direnerek, gelecek kuşaklara anlamını kaybetmeden aktarılabilmesini ve saklanabilmesini olanaklı hale getirmiştir.

Matbanın keşfinden önce yazı, manastırlarda kaligraflar tarafından öğretilip, geliştirilmektedir. 15. yüzyıla kadar tüm kitaplar, dini içerikteki metinlerin etkileyici resimlemeler, süslü el yazmaları ile düzenlendiği, aylar süren çalışmaların sonucu ortaya çıkan din kitaplarıdır. Dünya coğrafyasındaki

farklı kültürlerde, benzer biçimde çoğunlukla dini çevrelerin tekelinde bulunan yazı; Batı uygarlıklarında din adamlarının elinde sanatsal ifade biçimi olarak gelişirken, Doğu medeniyetlerindeki dini merkezlerde ise hattat, tezhip ustalarının en önemli alıcılarını dini çevreler oluşturmuştur. Gutenberg'in hareketli hurufatı icadı ve baskı tekniğindeki gelişmeler, yazıcılar tarafından metinlerin aylarca kopyalanma sürecine son vermiştir. İçeriğin çok sayıda çoğaltılabilmesi ve hızlı dağıtımını sağlayan bu tarihi dönüm noktası, toplumdaki okur kesimin ve kitap ihtiyacının artışına da ön ayak olmuştur. Dini ve soylu kesimin hâkimiyetinden çıkan kitap, halk tarafından kolayca erişilebilir ve kullanılabilir hale gelmiştir. Zaman içerisinde matbaadaki ilerlemeler, kağıt, cilt, mürekkep gibi destekleyici alanların gelişmesine katkı sağlamış, buna bağlı olarak bir çok yeni yazı tipinin tasarlanmasına da ilham vermiştir.

Yazı, dile dayalı iletişimin görsel bir dışavurumudur. İnsanın toplumsal gelişiminin en temel göstergesi ve sonucudur. Onun evrimi dilin, düşüncenin, sanat ve kültürün değişimi ve/ya da gelişimi ile paralellik içindedir. Dilin ve düşüncenin korunmasını sağlayarak, bilimin ve sanatın geliştirilmesine ve sonraki nesillere aktarılmasına hizmet etmiştir. (Sarıkavak, 2014: 2)

Yazıyı, duygu ve düşüncelerin işaretler yardımıyla ifade edilmesi olarak tanımlarsak, tipografi bu ifadelerin görselleştirilmesi noktasında önemli bir rol üstlenmektedir. Tipografi terimi önceleri Gutenberg'in geliştirdiği metal harfler ile yapılan baskı tekniği için kullanılmasına karşın, günümüzde anlamı "yazı ve noktalama işaretlerinin iletişim amacıyla düzenlenmesine ait bir uzmanlık alanı" olarak genişlemiştir. Sarıkavak tipografiyi "Çağdaş Tipografi'nin Temelleri" adlı kitabında, "...harflerin ve yazınsal görsel iletişime ilişkin diğer öğelerin hem görsel, işlevsel ve estetik düzenlemesi hem de bu öğelerle oluşturulan bir tasarım dili ve anlayışı" (Sarıkavak, 2004: 10) şeklinde tanımlamaktadır. Philip Meggs (1989: 17) "Type and Image" isimli kitabında, tipografinin günümüzdeki yerini vurgulamak için; Ludwig Mies van der Rohe'nin mimariden bahsederken kullandığı, Tanrı detaylarda gizlidir sözünün tipografi için de geçerli olduğunu belirterek, "tipografiyi bir mesaj ve form, ölçü ve oran sanatı" olarak açıklamaktadır. Diğer bir tanıma göre; "tipografi, basılacak nesnenin en iyi okunurluğunu sağlamak amacıyla nasıl tasarlanacağını öğreten bilimdir. Buradaki sanat; yazı, çizgi, alan, resim gibi tipografik tasarım elemanlarıyla çalışabilmek ve bunları seçilmiş bir formatta uyumlu olarak düzenleyebilmektir." (Siemoneit, 1989: 34). Herbert Bayer'in "bir güzel sanat değil, bir hizmet sanatı" olarak nitelendirdiği tipografi, bilginin veya mesajın anlaşılır biçimde iletimini sağlamanın yanı sıra, bir tasarım elemanı olarak görsel dilin oluşmasında da etkindir.

Yazı ve Kaligrafi İlişkisi

Kaligrafi, yazının biçimsel güzelliklerini ortaya çıkarıp ustalıklı icra edildiği, uygulayanın kendisine özgü sanatsal tavrını ortaya koyma biçimi olarak açıklanabilir. Kaligrafinin gelişimi, temellerini oluşturan yazının evrimsel süreciyle doğrudan ilişkili olup, “yazı sanatlarının diğer tüm alanlarıyla örtüşür, bütün kaligrafiler yazıdır ancak tüm yazılar kaligrafi değildir” (Thomson, 2003: 12). Harflerin bir ritim duygusu uyandırarak, özgün bir tarzı yansıtacak şekilde estetik kaygılarla oluşturulması kaligrafiyi yazıdan ayıran en önemli özelliklerdendir.

Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi’nde Kaligrafi terimi ve yazı ile ilişkisine şu şekilde yer verilmiştir; “Harfler arasındaki boşlukları belli estetik ve tasarım kurallarına göre düzenleyerek kâğıt ya da ideografik benzeri malzeme üstüne kalem ya da fırçayla güzel ve zarif yazı yazma sanatı. İslam sanatında hat adıyla anılır. Yazı temelde işlevsel bir amaca hizmet etmekle birlikte öbür sanat dallarının üslupsal gelişimleriyle de yakından ilgilidir. Resimyazı ya da ikonografik yazı (Eski Mısır, Kolomb Öncesi Amerika), biçimsel ya da ideografik yazı (Çin, Japonya, Kore) ve alfabetik yazı (İslam ve Batı) bu gelişmelere paralel olarak ortaya çıkmıştır” (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, 1997).

Yazının ihtiyaçtan doğan, öncelikli fayda amacı taşımasına karşın kaligrafinin estetik değerlere bağlı yapısı, onu diğer sanat dallarına yaklaştırmıştır. Uzak doğu kültüründe resim veya heykel sanatına eş değer tutulan kaligrafi, İslam kültüründe “hat” veya “hüs-n-ü hat” olarak varlık göstermiştir. Sanat tarihine bakıldığında özellikle Japon kaligrafi türlerinin günümüz modern sanatına bir çok yansıması açıkça görülmektedir. Kaligrafinin sanat ile ilişkisi, kaligrafın üslubu kadar kullanılan alfabenin anatomik yapısıyla da doğrudan ilişkilidir. Latin abecesinin geometrik yapısına karşın, Uzak Doğu ve İslam kaligrafisindeki formların kıvraklığı, sıkça kullanılan fırçanın hareketinden doğan serbest figürler, bu kültürlerle ait kaligrafilerde etkileyici boyuttaki, sanatsal ifadeler zemin oluşturmuştur. Konuyla ilgili olarak çalışmasında Esin Yazar; “Batı kaligrafisindeki, düşünceye dayalı, öncelikli okunurluk kaygısı; İslam ve Uzak Doğu Kaligrafisinde sanatçının duygu ve ifadesini ortaya koyabildiği, sentezci bir üsluba olanak veren biçime dönüştüğüne değinmektedir” (Yazar, 1987: 7). Bu anlamda Çin, Japon, Kore, Hint, Yunan, İbrani, Arap ve Anglosakson milletlerin din, dil, kültürlerindeki farklılıklar, ortaya konan eserlerdeki kaligrafik üslup ve sanatsal anlayışa da doğrudan yansımaktadır.

Ambrose ve Harris’in “kesik uçlu bir kalem, divit veya bir fırça yardımıyla harflerin uzun, akıcı çizgilerle, değişen çizgi kalınlıkları ve uzunluklarıyla yazılması esasına dayanan yazı sanatı” (Ambrose ve Harris, 2010: 130)

olarak tanımladığı kaligrafi, başta özellikle Amerika olmak üzere, İngiltere ve Avustralya gibi ülkelerde hem akademik hem de ticari olarak yüksek kıymet görmektedir. Yurtdışındaki üniversitelerde dersler ve serbest kurslar aracılığıyla ciddi bir öğrenim alt yapısı sağlanmakta, ticari getiriye sahip profesyonel bir meslek olarak icra edilebilmektedir. Çoğunlukla Latin harfleriyle yapılan düzenlemeleri içeren grafik tasarım uygulamaları biçiminde karşımıza çıkan kaligrafik çalışmalar; davetiyeler, kartvizitler, özel gün kartları, sertifikalar, kurumsal kimlikler, kişiye özel tasarımlar gibi talep üzerine de sipariş edilebilmektedir

Kaligrafik tasarımlarda, sanatçının özgün anlatım biçimi şüphesiz eserin niteliğine katkı sağlamaktadır. Kağıt üzerinde mürekkep ile yapılan kaligrafi çalışmalarında sıklıkla araç olarak fırçalar, kaligrafi kalemleri, kesik uçlar, tirilimler, markerlar ve bambu/ağaç gibi materyallere şekil verilerek elde üretilen kalem formlar kullanılmaktadır. Her sanat alanında olduğu gibi özgünlük kaygısı ile kaligrafın da fikirlerini görselleştirmede gerek malzeme, gerekse teknik anlamdaki yeni arayışları kaçınılmazdır. Çoğu zaman manuel çalışılan kaligrafik düzenlemelerin, bilgisayar ortamında işlenmesi, farklı görsel öğeler (resimleme, fotoğraf, çizim gibi) ile bir arada kompozit edilmesi deneysel bir yaklaşım biçimidir (Görüntü 1). Kimi zaman ise farklı disiplinlerin, kaligrafi ile bir arada kullanımından doğan etkileyici sonuçlar elde edilmektedir.

Görüntü 1. Özden Pektaş Turgut, 7 sins Kaligrafi Serisi’nden, (2017).

İşıklı Boyama Tekniği ve Işık Kaligrafisi

Işık kaligrafisinden bahsetmeden önce, uygulamanın temelini oluşturan ve fotoğraf sanatında 1900’lerden bu yana kullanılan ışıkla yazı/ışıkla boyama tekniğini kısaca anlatmak gerekir. Işıklı boyama/ışıkla çizim, fotoğraf

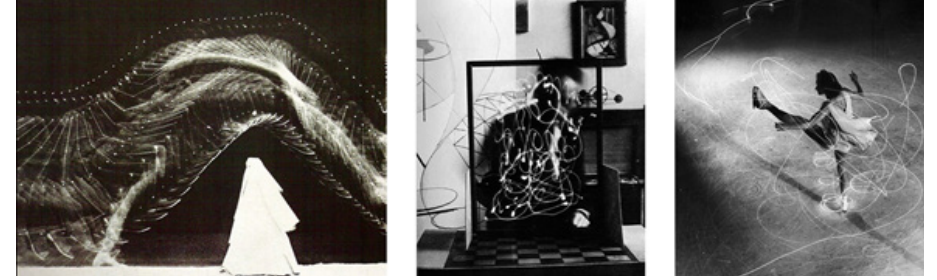
makinesinin uzun pozlama özelliği kullanılarak, karanlık bir ortamda bir ışık kaynağı kullanılarak fotoğrafı çekilen kompozisyon üzerinde iz bırakma, çizme veya boyama eyleminin yapılmasıdır. Karanlık bir odada, tripod üzerine sabitlenen fotoğraf makinesi ve mümkünse deklanşör kablosu ile farklı ışık kaynaklarının (LED floresanlar, el feneri, flaş gibi parlak ışık yayabilen her tür araç) yeterli olduğu bu çekim tekniği ile kolay uygulanabilen ve çarpıcı sonuçlara sahip çalışmalar elde edilebilmektedir.

Işıklı boyama fotoğrafçılığı 3 genel kategoriye ayrılmaktadır. Birincisi "ışık çizimi"; ışık kaynağının kamera tarafından görünür ve uzun pozlama sırasında sanatçının çerçeve sınırları içerisinde bu ışık kaynağını bir tasarım çizmek veya oluşturmak için kullanmasıdır. İkincisi "kinetik ışıkla boyama"; sahnedeki ışıklar genellikle sabitken, fotoğraf makinesi uzun pozlama sırasında çerçeve dahilinde renk ve tasarım oluşturmak için hareket etmektedir. Üçüncüsü ise en bilinen biçimiyle "ışık boyama"; sanatçının uzun pozlamalı bir fotoğraf sırasında kompozisyonun belli bölümlerini seçici bir şekilde aydınlatmak için el ışık kaynaklarını kullandığı tekniktir (Page, t.y.).

Tarihteki ilk ışıkla boyama örneği 1889 Etienne-Jules Marey ve Georges Demeny tarafından, modelin eklemlerine yerleştirilen ampüller ile hareket etmesinin fotoğraflandığı "Pathological Walk From in Front" dir. Işıklı boyama tekniğini keşfeden ilk sanatçı ise avant-garde fotoğrafçılığın önemli isimlerinden Man Ray'dir. 1935 yılında kişisel portresini fotoğrafladığı ve kompozisyon üzerinde kalem ışık kaynağı ile havada rastgele çizdiği daire, helezonlardan oluşan "Space Writing" serisi en ünlü ışıkla boyama eseridir. Dönemin diğer en önemli ışıkla boyama ressamı Gjon Mili'nin, tek pozlamada dansçılar ve artistik buz patencilerinin her hareketini yakalamada stroboskopik ışık kaynağını kullandığı çalışmaları LIFE dergisi kapağında yer almıştır (Görüntü 2). Picasso, Henri Matisse, Andreas Feininger, Herbert Matter, David Lebe, Eric Staller gibi bir çok isim tarih boyunca ışıkla boyama tekniğini çalışmalarında kullanmıştır (Page, t.y.). Dijital devrim'in gerçekleştiği 1990'ların başından günümüze ise ışıkla boyama, gerek profesyonel gerekse amatör olarak fotoğrafta bir teknik, uygulama seçeneği veya kavramsal fotoğraf yorumu olarak sayısız sanatçı tarafından tercih edilmiştir.

Yapay bir ışık kaynağının kontrollü olarak kompozisyonun istenilen yerinde gezdirilerek fotoğrafa dahil edilmesi tekniği olan ışıkla boyama ve kaligrafi'nin bir arada kullanılması ise ışık kaligrafisi olarak nitelenmektedir. Bu alanda özellikle Doğu kaligrafisi temalı çalışmalar ve sanatçılar öne çıkmaktadır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında; yurtdışındaki grafiti ve hat alanında üretimlerde bulunan, Arap dilinin sahip olduğu kıvrak formları, etkileyici fotoğraflık görseller ile birleştirilerek ortaya koydukları ışıkla

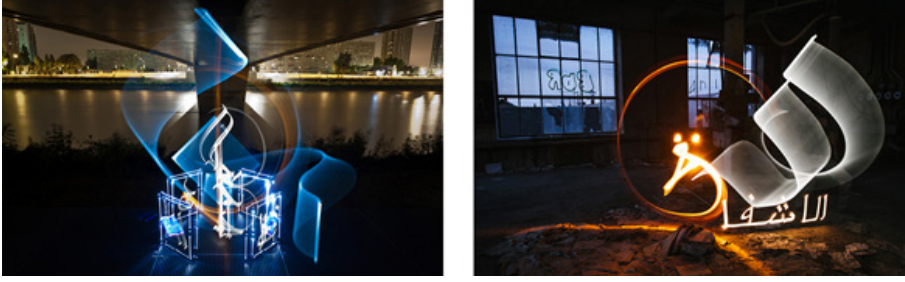
kaligrafi performanslarıyla öne çıkan isimlere ve eserlerine yer verilmiştir.

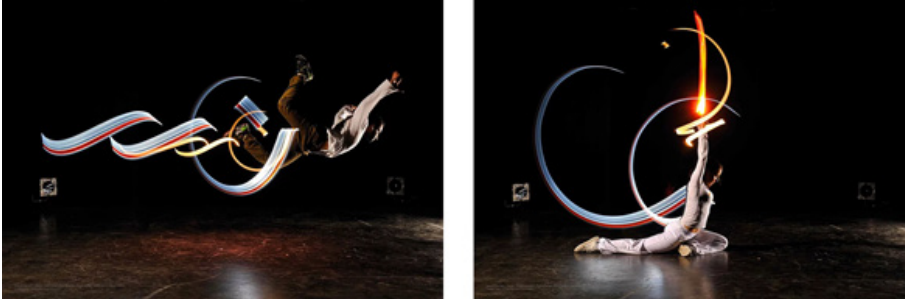
Görüntü 2. Georges Demeny, *Pathological Walk From in Front*, 1889 (solda). Man Ray, *Space Writing*, 1935 (ortada). Gjon Mili, *Figure Skating*, 1940 (sağda).

Julien Breton

Işıklı kaligrafi kavramının yaratıcısı olarak bilinen Fransız Julien Breton (Kaalam), teknik yetkinliği, deneysel üslubu ve çalışmaları ile bir çok sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. Sanatçı, dans hareketlerini hatırlatan figürler eşliğinde (Görüntü 4), Arap kaligrafisinin etkileyici görselliğini kalem ışık kaynağı ile fotoğrafa yansıtan, bir ışıkla kaligrafi ustasıdır. 3 boyutlu tuvali olarak kullandığı, çoğunlukla tenha, kentsel veya tarihi dış mekanlarda yarattığı çalışmalarında (Görüntü 3), süpüren kuyruklar, halkalar, sıçramalı noktalama kullanımlarıyla adeta insan vücudu hareketinin yazılı dile aktarımını görselleştirmektedir. Geleneksel Arap ve Doğu kaligrafisinden yararlanarak yarattığı kendi Latin alfabesi ile kıskırtıcı, yüzen ışık formlarını sıklıkla ortaya koymaktadır. Julien Breton; "en fazla 10 dakika sürecek görüntünün yakalanma işlemi için bile, performansları öncesinde mutlaka hareketlerin koreografisini dikkatle yapıp, çok sayıdaki yoğun tekrar sonucundaki titiz bir ön hazırlık sürecinden geçtiklerini ifade etmektedir. Breton'un çalışmalarında, doğrudan lambalara uygulanan pigmentli jelatinler (kaligrafide kullanılan çok sayıdaki mürekkep renklerine ithafen) ile çarpıcı renklerdeki kaligrafik görseller mevcuttur. Onca zahmetli işleme karşın, fotoğraflarındaki hiç bir hata rötuşlanamaz veya düzenlenemez, süreç tek çekimde tamamlanır" (Kim, 2011). Fotoğraflarındaki profesyonelliği ve estetik kalitesini ise, yıllardır bir çok eserinde birlikte çalıştığı Amerikalı fotoğrafçı David Gallard'a borçludur.

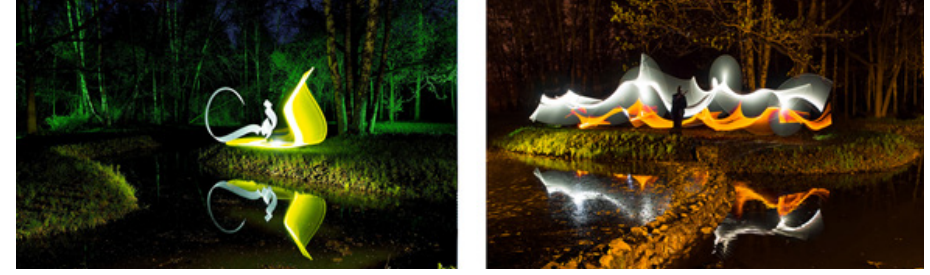
Görüntü 3. Julien Breton, *Under the City* (sol), *Compassion* (sağ), 2011.

Görüntü 4. Julien Breton, *Turn off the Light Işıklı Kaligrafi Performansları*, 2012.

Khadiga El-Ghawas

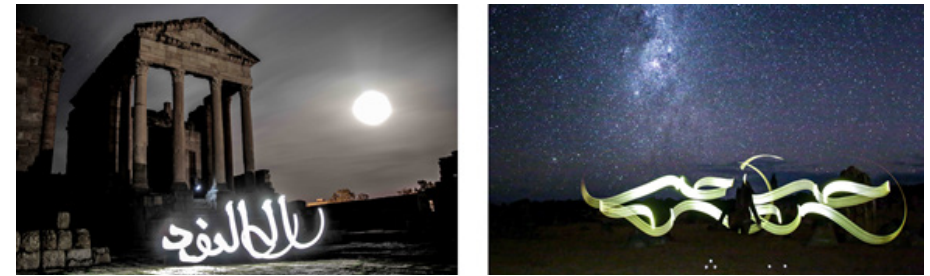
Khadiga El-Ghawas olarak bilinen Khadiga Tarek, Mısır'da ilk ışık kaligrafisini yapan ve dünyada farklı ülkelerden 6 erkekle birlikte bu sanatta ustalaşan ilk kadın Mısırlı grafiti sanatçısıdır. Işık kaligrafisinin kendisi için bilinen kaligrafi eyleminin çok ötesinde olduğunu, kaligrafinin gizemi ve meditasyonun yanı sıra yoğun bir fiziksel performansın birleşimi olduğunu belirtmektedir. Çalışacağı kelimeyi seçip, sözcüğün enerjisini hesapladıktan sonra geleneksel Arap kaligrafisi stilinde çok sayıdaki versiyonunu çalışmakta ve içlerinden en uygununu ışıkla boyama için belirlemektedir. Bu süreç, kelimenin fiziksel olarak 20 dk.'a varan beden provaları sonrasında, kamera önünde ışık ile yaklaşık 30 sn. süren performans ile tamamlanmaktadır (Görüntü 3). Kaligrafi tutkusunu kendi sözleriyle; "kaligrafi ile uğraşırken, ilk aşamadan büyük - küçük tüm detaylarına kadar yazı sanatlarına duyduğum tutku ve deneyimin her parçasını dahil ediyorum. Amacım, iyi, rahat ve neşe veren bir kaligrafik sonuç elde etmek, bunun için her parçamı işin içine koyuyorum" şeklinde ifade etmektedir (Karaicic, 2015).

Görüntü 5. Khadiga El-Ghawas, *Light* (solda), *Wing* (sağda).

Karim Jabbari

2015 yılındaki Uluslararası Halk Sanatı Ödülü'ne (International Award for Public Art) dünyanın en iyi 30 sanatçısından biri olarak aday gösterilen Karim Jabbari, çoğu zaman eski Kufi ve Maghrebi dokuları içeren etkileyici ışık kaligrafisi eserleriyle ünlüdür. Tunus'un fakir şehirlerinden birinde doğan sanatçı, eğitimi için evden, ailesinden uzak bir yere gönderilmesi sonucundaki yalnızlığını ve izolasyonunu değiştirmenin verimli bir yolu olarak yazı - çoğunlukla kaligrafi - sanatıyla ilgilenmiştir. Karim, "İnsanlar genellikle harflerin güzelliğinden, onların şekillerinden ve kıvrımlarından etkilendiklerini söylüyor. Ben harflerin ilettiği mesajın daha derin olduğunu düşünüyorum. Mesajın kendisini oluşturan bizim dilimiz, bu bizim bir parçamız ve bunun hakkında daha fazla şey bilmemiz gerekiyor. Kaynağa, dilimize geri dönmeliyiz." sözleriyle¹ Arap diline ve kültürel mirasına olan yoğun sevgisini, bağlılığını gözler önüne sermektedir (Görüntü 6)

Görüntü 6. Karim Jabbar, *Işık kaligrafisi performansları*.

¹ Karim Jabbari Calligraphy (Çeviri). Web: <https://karimjab.com/about-me/> adresinden 20.02.2019 tarihinde alınmıştır.

Jz Aamir

Jz Aamir, Dubai'de yaşayan Pakistanlı kaligrafi sanatçısıdır. Urduca kaligrafisinin sahip olduğu çizgiler ve eğrilerin onun için saf sanatı sembolize ettiğini, izlediği profesyonel kaligrafların, kalın fırça darbelerinin ince detaylara sahip nazik bitirilerinden çok etkilendiğini belirtmektedir. İlk denemelerinde dairesel formlar ve farklı stillerdeki grafitileri kullandığını, bu tekniğin kendisi için "büyük tutkusu olan kaligrafi ve fotoğrafın çarpıcı birleşimi" olduğunu ifade etmektedir. İlham kaynağı olan bir çok ışıkla grafiti sanatçısının çalışmalarını, kaligrafik olarak yapabileceği fikriyle yola çıkarak, düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir; "ışıkla grafiti soyut, ışıkla kaligrafi bir hikayenin anlatıldığı daha çok çaba ve titiz bir çalışma gerektiriyordu. Sadece kamera görüntüsü için ters olarak yazma alıştırmaları yapmanız ve buna alışmanız bile zaman isteyen bir süreçti. Işıklı kaligrafiye ilk başladığımda, önemli olan harika bir konum bulmak ve en sevdiğim sözlere odaklanmaktı. Sadece ışıkları seçer ne istersem onu yarattım, çünkü hala öğreniyordum. Ama şimdi sürecim değişti; performansı gerçekleştireceğim yeri ziyaret edip, tarihini inceliyorum, bölgeye uygun bir kelime düşünüyorum ve sonra ışık kaligrafisini çekiyorum. Bazen sözcüğe en uygun olduğunu düşündüğüm mekanı bulmak için çok sayıda ziyarette bulunuyorum."² Jz Aamir ışıkla kaligrafi görüntülerini, bilgisayar düzenlemesi olmadan üretmekte, fotoğraf makinesinde yakaladığı görüntüleri Photoshop'ta döndürmemek için kullandığı sözcüklerde Arapça'yı tersten yazmaktadır.

Görüntü 7. Jz Aamir, ışık kaligrafisi performansları.

Sonuç

Sözel dilin işaretsel ifadesinde yazı'nın bir araç olduğu düşünülürse, kaligrafi'nin kompozisyon içerisinde yazının kimlik kazanmasına yardımcı ve sesli ifadesini mümkün kılan bir yöntem olduğu söylenebilir. Yazı karakterlerinin ilk biçimlerinden görsel kimlik yaratımına kadar çok farklı şekillerde varlık gösteren kaligrafi, en kısa tanımıyla "güzel yazı sanatı" dır. Ağırlıklı biçimde kağıt üzerine mürekkep ve Doğu kültürlerinde fırça, Batı kültürlerinden kaligrafi kalemleri ile sözcüklerin biçimsel güzelliklerini ön plana çıkararak yapılan özgün düzenlenmelerdir. Tıpkı orkestradaki çok çeşitli müzik aletlerine ait farklı tonlardaki seslerin yarattığı harmoni gibi; kaligrafik düzenlemeyi görsel anlamda; çizgilerde tercih edilen kalınlı inceli kıvrak dönüşler, keskin hatlar, karakteristik vurgular, etkileyici renkler çarpıcı kılmaktadır. Dijital devrimin ve gelişen bilgisayar teknolojilerinin etkisiyle, günümüz kaligrafisinin bilgisayar ortamında üretilen veya biçimlendirilen, diğer sanat disiplinleriyle bir arada yorumlanan örneklerinin sayısı da giderek artmaktadır. Işıklı boyama tekniği ve kaligrafi'nin birlikteliğinden doğan "ışıkla kaligrafi" yöntemi özellikle içsel ifadenin sanatsal dışa vurumu noktasında bir performans sanatı olarak da nitelendirilebilir. Özgünlük kavramı temelinde, performansın konseptine dair hazırlık süreci, uygulamadaki teknik yetkinlik, sanatsal üslubun anlamlı ifadesi ve çıkan sonucun estetik nitelikleri ışıkla kaligrafi'nin güçlü yönlerindedir. Kültürel değerlerin aktarımına, teknoloji vasıtasıyla yaratıcı bir uygulama alanı açan ışıkla kaligrafi, sanatçının özgün anlatım biçimi arayışında yeni ve etkili bir tavidir.

² Jz Aamir (Çeviri). <http://www.jzaamir.com/> adresinden 23.02.2019 tarihinde alınmıştır.

Kaynakça

- Ambrose, G., & Harris, P. (2010). *Görsel Grafik Tasarım Sözlüğü*. İstanbul: Literatür Yayınları.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi. (1997). C.2.. İstanbul: Yem Yayınları.
- Frutiger, A. (2002). *GRAFIST 6 / Oku Beni*. S.208. İstanbul: Offset Yapımevi.
- Harari, Y. N. (2015). *Sapiens*. İstanbul: Kolektif Kitap Bilişim ve Tasarım Ltd. Şti.
- Meggs, P. (1989). *Type and Image: The Language of Graphic Design*. A.B.D.: John Wiley & Sons
- Sarıkavak, N. K. (2004). *Çağdaş Tipografi'nin Temelleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Sarıkavak, N. K. (2014). *Kaligrafik ve Tipografik Deneysel Tasarımlar*. İstanbul: Grafik Tasarım Yayıncılık.
- Siemoneit, M. (1989). *Typographisches Gestalten*. Frankfurt: Polygraph Verlag.
- Thomson, G. (2003). *The Calligraphy Kit*. San Fransisco: Chronicle Books
- Uslay, Y. (1989). *Yazı Sanatı*. İzmir: Namat A.Ş.
- Yarar, E. (1987). *20.y.y. Türk Resminde Kaligrafik Eğilimler, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara*.

Görsel Kaynakları

- Görüntü 1. Özden Pektaş Turgut, 7 sins Kaligrafi Serisi'nden, 2017.
- Görüntü 2. <<https://lightpaintingphotography.com/light-painting-history/>> erişim: 10.02.2019.
- Görüntü 3. <<https://www.designboom.com/art/julien-breton-light-painted-calligraphy-07-30-2015>> erişim: 10.02.2019.
- Görüntü 4. <<https://www.behance.net/gallery/5748687/Turn-off-the-light-Light-painting-performance>> erişim: 10.02.2019.

Görüntü 5. <<https://www.behance.net/gallery/79142439/Arabic-Light-Calligraphy-in-Russia>> erişim: 15.02.2019.

Görüntü 6. <<https://karimjab.com/gallery>> erişim: 15.02.2019.

Görüntü 7. <<http://www.jzaamir.com/>> erişim: 15.02.2019.

İnternet Kaynakları

- Page, J. D. (t.y.). *Light Painting Photography History*. Erişim: 23.02.2019, <https://lightpaintingphotography.com/>
- Karaicic, N. (2015). *Widewalls*. Erişim: 18.02.2019, <https://www.widewalls.ch/artist/khadiga-el-ghawas/>